

28 september 2022

Evaluatie Gemeenteraadsverkiezingen 2022 D66 's-Hertogenbosch - Verkiezingsevaluatiecommissie

Inleiding

Op 14, 15 en 16 maart 2022 hebben de gemeenteraadsverkiezingen in 's-Hertogenbosch plaatsgevonden. De Bossche afdeling D66 wil van deze verkiezing leren met het oog op de volgende gemeenteraadsverkiezingen en heeft een Verkiezingsevaluatiecommissie ingesteld. Het mandaat van deze commissie is verwoord in het Instellingsbesluit (bijlage 1).

De Verkiezingsevaluatiecommissie (hierna: VEC) heeft tot taak om het traject voorafgaand, tijdens en na de gemeenteraadsverkiezingen 2022 te evalueren. Hieronder vallen de kandidaatstellingsprocedure (zowel voor de kandidaat-raadsleden als voor de kandidaat-wethouders), de totstandkoming van het verkiezingsprogramma, de verkiezingscampagne en het eindresultaat (de verkiezingsuitslag en de coalitieonderhandelingen). De VEC kijkt hierbij naar de besluitvorming van het bestuur en naar de werkzaamheden van commissies die onderdeel zijn van het traject:

- Verkiezingscommissie (VC);
- Verkiezingsprogrammacommissie (VPC);
- Lijstadviescommissie (LAC);
- Wethoudersadviescommissie (WAC);
- Campagneteam.

Wij hebben als VEC ervoor gekozen om de evaluatie langs twee lijnen te laten verlopen:

- Er zijn 13 interviews met betrokkenen gehouden (voor de namenlijst van de geïnterviewden, zie bijlage 2).
- Een korte enquête is online uitgezet onder de leden en ingevuld door 15 leden (zie bijlage 3). Het aantal respondenten op de enquête is te klein om een representatief beeld te vormen voor de gehele Bossche afdeling van D66, maar geeft wel een indicatie.

De interviews hebben een aantal bevindingen opgeleverd die we hebben ingedeeld onder de kopjes 'wat ging goed?' en 'wat kan beter?'. De aanbevelingen komen voort uit de bevindingen en bieden hopelijk mogelijkheden om de volgende verkiezingen wederom een succesvol resultaat neer te zetten.

We bedanken alle geïnterviewde leden voor hun waardevolle inbreng en de leden die de enquête hebben ingevuld voor hun deelname.

1) Duiding van de verkiezingsuitslag

- D66 heeft een historische verkiezingsoverwinning behaald en is met zes zetels de grootste partij geworden in Den Bosch.
- De groei van 5 naar 6 zetels is het resultaat van een bijzonder effectieve campagne die met ontzettend veel positieve energie werd gevoerd en steunde op een ongeëvenaard aantal vrijwilligers.

- Deze vrijwilligers hebben laten zien dat hun inzet en commitment voor D66 (vrijwillig, maar niet vrijblijvend), naast hun werk en activiteiten privé, juist in campagnetijd het verschil kan uitmaken, uitmondend in een succesvolle verkiezingsuitslag. Het mobiliseren van de inzet van een groot aantal vrijwilligers zal ook bij volgende verkiezingen onverkort van belang blijven. Het is van belang vrijwilligers te activeren al lang en breed in de aanloop naar de verkiezingen (denk daarbij ook aan de rol die een permanente campagnecommissie daarbij kan spelen).
- Er wordt opnieuw deelgenomen aan de coalitie na succesvol gevoerde onderhandelingen met een bestuursakkoord als resultaat waarin veel D66-punten verwezenlijkt zijn.
- Een politiek team (fractie en wethouder) dat een mooie variatie heeft in samenstelling, achtergrond en politieke ervaring is voor D66 aan de slag gegaan.

2) Verkiezingsprogramma en verkiezingsprogrammacommissie:

Wat ging goed?

- Er is een goed en praktisch uitvoerbaar verkiezingsprogramma opgesteld met betrokkenheid van leden, ondanks de uitdagingen van de coronaperiode (beperkte mogelijkheid fysieke bijeenkomsten).
- Er is gekozen voor een ambitieus programma met een hoog realiteitsgehalte dat ook daadwerkelijk bij coalitiedeelname op punten verzilverd kon worden zoals ten aanzien van het bouwen in de spoorzones. De informatiepositie van D66 als zittende coalitiepartij en de korte lijnen vanuit de zittende D66-wethouder richting de ambtelijke organisatie waren daaraan bijzonder dienstbaar.
- De uitwerking op een beperkt aantal hoofdthema's heeft gezorgd voor een helder en overzichtelijk verkiezingsprogramma. Voor de D66-kiezer aansprekende thema's als wonen, klimaat en onderwijs zijn herkenbaar opgenomen. De titel van het programma is goed doordacht en sprak mensen aan.
- De verkiezingsprogrammacommissie was op de juiste wijze samengesteld qua man/vrouw-verhouding, mix van personen met meer of minder politieke ervaring, diverse inhoudelijke profielen/kennis/achtergronden.

Wat kan beter?

- Het ontbrak aan inhoudelijk voorwerk dat door een permanente programmacommissie had kunnen worden gedaan. Daardoor is veel in relatief korte tijd op de schouders van de (ad hoc) verkiezingsprogrammacommissie terecht gekomen.
- De procesarchitectuur voor het verkiezingsprogramma/plan van aanpak kan direct bij aanvang van het hele proces wat scherper worden neergezet door beantwoording van vragen als "Wat voor een verkiezingsprogramma willen we?", "Hoe en op welke momenten betrekken we de leden inclusief de kandidaat-raadsleden?"
- Nog scherper communiceren over de mogelijkheden voor inbreng door leden (bijvoorbeeld over een goed, maar vrijwel ongebruikt initiatief als een ideeën-mailbox) en vervolgens wat er wel of niet met hun inbreng gedaan wordt ("verwachtingenmanagement" en inhoudelijke feedback leveren).
- Het verkiezingsprogramma komt voort uit ideeën van de afdeling en vormt de basis voor het politieke handelen van de (aankomende) raadsleden. Om die reden is het belangrijk dat kandidaat-raadsleden van buiten de zittende fractie nog beter worden meegenomen in het schrijfproces zodat zij "ownership" krijgen op deelproducten/onderdelen van het programma lopende het schrijfproces.
- Het schrijven van een verkiezingsprogramma is een tijdrovende en intensieve opgave. Het is vanuit de optiek van verwachtingenmanagement en timemanagement van belang dat vooraf

inzichtelijk te maken en te bespreken met de beoogde leden van de verkiezingsprogrammacommissie. Dit is om tijdsproblemen en wisselingen in de samenstelling van de commissie zoveel mogelijk te voorkomen.

Aanbevelingen:

- Organiseer een permanente programmacommissie (of permanente thematische commissies/werkgroepen) tussen twee raadsverkiezingen in zodat er continu een stroom aan ideeën ontstaat en een belangrijke bijdrage voor het verkiezingsprogramma wordt geleverd. Bevorder ook belangstelling voor deelname van leden aan een permanente programmacommissie c.q. aan dergelijke gremia of het aanleveren van bijdragen.
- Zet ook in de aanloop naar de volgende raadsverkiezingen in op een gevarieerde verkiezingsprogrammacommissie (qua samenstelling) met vertegenwoordiging van minimaal één zittend(e) raadslid/ wethouder in deze commissie. Dit om te borgen dat er een goede informatiepositie blijft bestaan over politieke dossiers c.q. korte lijnen met de ambtelijke organisatie kunnen worden geborgd bijvoorbeeld om informatie te checken en op te halen.
- Heb bij aanvang van de werkzaamheden als verkiezingsprogrammacommissie voldoende oog voor de procesarchitectuur en de communicatie naar alle leden inclusief kandidaat-raadsleden over betrokkenheid bij totstandkoming van het programma (wijze van inbreng leveren, van amenderen op het concept-verkiezingsprogramma en feedback door de commissie op door leden aangedragen suggesties/ideeën).

3) Verkiezingscommissie (VC) en lijstadviescommissie (LAC):

Wat ging goed:

- De grote administratieve en arbeidsintensieve klus rondom de kieslijst is gelukkig goed door de verkiezingscommissie afgerond en heeft een volle lijst met 50 kandidaten opgeleverd.
- De LAC bestond uit drie personen en heeft door deze relatief beperkte omvang in dezelfde samenstelling al haar gesprekken met de verkiesbare kandidaten gevoerd. Daardoor hebben kandidaten met alle leden van de LAC hun gesprek gevoerd en kon de LAC een goede vergelijking tussen kandidaten op basis van de gesprekken maken.
- De LAC heeft alle gesprekken volgens een voorafgaand overeengekomen stramien gevoerd met daarbij aandacht voor onder meer de politieke drijfveren van kandidaten, de behandeling van een casus en aandacht voor integriteit. Dezelfde gespreksonderwerpen werden dus gebruikt voor het gesprek met de kandidaten.

Wat kan beter?

- Het administratieve proces rond het verkrijgen en vastleggen van de benodigde persoonsgegevens (bijvoorbeeld een fotokopie van een identiteitsbewijs) voor alle 50 kandidaten van de totale kieslijst was zeer arbeidsintensief voor de verkiezingscommissie (stroperig en inefficiënt).
- Ondanks de organisatie van onder meer een “ladies borrel” om interesse voor een verkiesbare plek op de lijst onder vrouwen te bevorderen, waren er weinig vrouwelijke kandidaat-raadsleden in de top 10 van de kieslijst. Het ontbreken van bijeenkomsten in coronatijd kan maar ten dele als verzachtende omstandigheid gelden.
- De verwachtingen van een deel van de kandidaten ten aanzien van hun plek in het lijstadvies kan beter gemanaged worden. Het betreft dan kandidaten die reeds actief zijn als raadslid of burgercommissielid en die tussen de verkiezingen door aan de hand van “reflectiegesprekken” met bijvoorbeeld een afdelingsvoorzitter en/of fractievoorzitter feedback op hun functioneren krijgen.

- De terugkoppeling vanuit de LAC naar de kandidaten zou iets meer onderbouwd kunnen worden met een op de kandidaat toegespitst punt, waardoor er soms net wat meer begrip ontstaat voor de afwegingen van de LAC.

Aanbevelingen:

- Bekijk welke procedures, protocollen en systemen rondom de kandidaatstelling kunnen worden gebruikt. Maak bijvoorbeeld gebruik van de beschikbare tools (kandidaatstellingsoftware via MijnD66) die via het Landelijk Bureau beschikbaar worden gesteld om werkprocessen te vereenvoudigen.
- Investeer vanuit de fractie en het bestuur om meer vrouwen te interesseren voor een actieve rol in de politiek en als potentiële kandidaat aan de partij te binden en koester het (vrouwelijk) talent dat de Bossche D66-afdeling rijk. Richt je daarnaast ook op talentvolle leden met diverse achtergronden en woonachtig in de verschillende dorpen/kernen/wijken. Dit vraagt om een actievere rol voor de zittende raadsleden en het bestuur bij het scouten, betrekken bij de politiek en opleiden van (vrouwelijk) talent. Dat is een continu proces, maar begin daar tijdig mee en niet vlak voor de kandidaatstelling.
- Zorg voor een persoonlijke terugkoppeling naar aanleiding van het gesprek met de Lijst Advies Commissie, zodat nazorg speciale aandacht krijgt.
- Organiseer tussentijdse reflectiegesprekken met raadsleden en burgercommissieleden over hun functioneren.

4) Wethoudersadviescommissie (WAC):

Wat ging goed?

- De leden van de WAC werkten vanuit een vaste rolverdeling (bij elk lid zwaartepunt om te notuleren, vragen te stellen over politieke inhoud, relatie met de afdeling en over integriteit).
- Landelijk was er een wethoudersprofiel opgesteld, maar er is in Den Bosch voor gekozen om deze aan te scherpen en meer te vertalen naar de lokale context. Dat leverde een bruikbaar profiel op met gelijke kansen voor externe en lokale kandidaten.
- Het proces voor de gevoerde gesprekken was zorgvuldig en duidelijk ingericht, waarbij eveneens gebruik is gemaakt van een landelijk script/gespreksformulier. Er is goed overwogen welke gespreksonderwerpen aan bod kwamen, zoals: de relatie tussen fractie en beoogde wethouder en de rol van de beoogde wethouder in het D66-team, kennis van inhoudelijke beleidsterreinen, kennis van de gemeente, integriteit (met eveneens aandacht voor de gezinssituatie/werk partner) en de vraag in hoeverre de kandidaten elders sollicitaties hadden lopen.
- Er heeft een goede terugkoppeling van het advies door de WAC naar de kandidaten plaatsgevonden.

Wat kan beter?

- De WAC heeft advies uitgebracht aan de fractievoorzitter, maar door omstandigheden kon dat niet onverwijld door de fractie worden besproken om daarmee snel tot een keuze voor de kandidaat-wethouder te komen. Het proces dat meteen na de verkiezingen start, waarbij beoogde coalitiepartijen en een informateur snel willen schakelen en willen weten wie de kandidaat-wethouder is, roept de vraag op of het advies van de WAC niet sneller voor de fractie-in-de-dop moet worden ontsloten.

Aanbeveling:

- Denk nu alvast na over het proces voor de wethouders-kandidaatstelling over 4 jaar:

- Publiceer je een wethoudersprofiel/vacature in de Bossche D66-nieuwsbrief of ook daarbuiten en hoe breed trek je dat/hoe open maak je het proces?
- Aandacht voor interne-externe kandidaten; hoe voorkom je dat mensen zich gepasseerd gaan voelen?
- Kan de regio D66-Brabant een rol spelen?

5) Verkiezingscampagne:

Wat ging goed?

- De campagne is gevoerd met veel enthousiasme en veel energie door zeer veel betrokken vrijwilligers. De coördinatie van de inzet van deze vrijwilligers verliep uitstekend: zo waren er door de campagnecoördinator heel duidelijke instructies, met kaartjes (wijkverdeling) opgesteld voor het bezorgen van flyers in de diverse wijken, raamaffiches werden gedistribueerd, verkiezingsborden beplakt en voor de coördinatie van de flyeracties op straat werden gerichte app-groepen aangemaakt. D66 was zichtbaar aanwezig op straat (abri's, flyeracties), in de (social) media, in debatten en via de vele huis-aan-huis bezorgde flyers en de advertenties in gedrukte media. Er is met veel inzet een positieve social mediacampagne gevoerd met zelfs een 'dedicated' podcast. Kortom, D66 was overal aanwezig en de campagne leverde een uitstekend eindresultaat op bij de gemeenteraadsverkiezingen.
- Het campagneteam heeft met haar enthousiasme alle actieve leden in de verkiezingscampagne op een plezierige manier gemotiveerd en het verkiezingscampagneplan is goed gevolgd en uitgevoerd.
- Er was een behoorlijk groot campagnebudget beschikbaar in vergelijking tot eerdere verkiezingen en dat heeft veel zichtbaarheid (advertenties, abri's e.d.) opgeleverd.
- Er was goed contact met het Landelijk Bureau en de korte lijnen maakten dat de Bossche campagne goed vanuit landelijk gefaciliteerd werd.
- Persoonlijke campagneactiviteiten hebben hoogstwaarschijnlijk ook extra stemmen voor kandidaten opgeleverd. Er waren duidelijke spelregels en voorwaarden om persoonlijk campagne te voeren met oog voor het belang van de gezamenlijke boodschap.

Wat kan beter?

- Het campagneteam werd qua omvang goed bevonden, maar de veelheid aan taken en de druk(te) tijdens de verkiezingscampagne was te groot voor een beperkte groep. De veelheid aan uitvoerende taken (bijv. activiteiten op social media, aanwezigheid bij flyeracties etc) zouden beter verdeeld kunnen worden over een grotere uitvoerende groep leden. Benut het enthousiasme van het bestuur meer in de campagne en bezie hoe bestuur, leden en lager geplaatste kandidaten de top van de lijst kunnen ontlasten.

Aanbevelingen:

- Zet ieders capaciteiten op de beste manier in. Maak een goede afweging voor welke acties kandidaat-raadsleden wel of niet nodig zijn in de verkiezingscampagne om krachten te verdelen (en deels ook te sparen).
- Blijf investeren in de aanwezigheid van D66 's-Hertogenbosch bij activiteiten die door landelijk worden georganiseerd zoals bijeenkomsten over de campagne e.d. zodat lijnen kort blijven en de Bossche afdeling de gunfactor blijft houden bij het Landelijk Bureau.

6) Coalitieonderhandelingen:

Wat ging goed?

- Het eindresultaat van de coalitieonderhandelingen. Veel punten uit het D66 verkiezingsprogramma komen terug in het coalitieakkoord. Met tevens een akkoord op de financiële paragraaf.
- Vooraf was duidelijk wie vanuit D66 de coalitieonderhandelingen zou gaan voeren en hoe het proces eruit zou zien. Het proces wat vooraf op twee pagina's werd beschreven is gevolgd en van tevoren besproken met de fractie. D66 kon in de onderhandelingen leunen op twee sterke onderhandelaars met veel ervaring. Er was tevens een (externe) coach beschikbaar, maar daarvan hoefde nauwelijks gebruik te worden gemaakt.
- Er heeft een duidingsdebat met de raad plaatsgevonden in aanwezigheid van de (in)formateur en dat heeft naar een deel van de oppositiepartijen goed uitgewerkt, mede door de (financiële) ruimte die voor inbreng werd geboden door de beoogde coalitiepartijen
- De onderhandelaars van D66 hebben tijdens een informatieavond teruggekoppeld naar de leden over het finale concept-bestuursakkoord. Dat is in vertrouwelijkheid met instemming ontvangen door de aanwezige leden.
- De onderhandelaars hebben voor de overige fractieleden een terugkoppeling gepland op de coalitieonderhandelingen door Alexander Pechtold als (in)formateur. Dit stelt hen in staat meegenomen te worden in het verloop van het (vertrouwelijke) onderhandelingsproces en dat (achteraf) beter te doorgronden.

Wat kan beter?

- Borgen dat iedereen zich nog meer betrokken voelt bij de coalitieonderhandelingen. Voornamelijk op het proces, minder op de (vertrouwelijke) inhoud van de gesprekken.

Aanbevelingen:

- Voorkom dat de situatie ontstaat dat na volgende verkiezingen een volstrekt onervaren team onderhandelaars de onderhandelingen in dient te gaan. Draag op voorhand zoveel mogelijk kennis over aan (raads)leden die mogelijk aantreden voor de coalitieonderhandelingen en zorg voor coaching. Mochten er (raads)leden met minder ervaring zijn die dan de volgende coalitieonderhandelingen moeten voeren, dan zijn zij in ieder geval enigszins voorbereid.

Bijlage 1: Instellingsbesluit Verkiezingsevaluatiecommissie (VEC)

Taak

De verkiezingsevaluatiecommissie evalueert het proces van deelname aan de gemeenteraadsverkiezingen 2022. Het is belangrijk om terug te kijken, te leren, nieuwe ideeën op te doen en vooruit te kijken. De exacte scope van de evaluatie is beschreven in dit deelnamebesluit onder het kopje 'focus van de evaluatie'.

Samenstelling

De commissie bestaat uit onderstaande personen, te weten:

- Matthijs van Miltenburg (voorzitter)
- Ruud van Noort
- Marcel Griens
- Elise van Trigt

Focus van de evaluatie

De VEC heeft tot taak om het traject voorafgaand, tijdens en na de gemeenteraadsverkiezingen 2022 te evalueren. Hieronder vallen de kandidaatstellingsprocedure (kandidaat-raadsleden & wethouderskandidaten), de totstandkoming van het verkiezingsprogramma, de verkiezingscampagne en het eindresultaat (de verkiezingsuitslag en de onderhandelingen). De VEC kijkt hierbij naar de besluitvorming van het bestuur en kijkt naar de commissies die onderdeel zijn van het traject;

- Verkiezingscommissie (VC),
- Verkiezingsprogrammacommissie (VPC),
- Lijstadviescommissie (LAC),
- Wethoudersadviescommissie (WAC),
- Campagneteam.

Werkwijze en vertrouwelijkheid

De VEC voert gesprekken met leden van de afdeling en krijgt inzage in documenten die opgesteld zijn voor dit traject (zoals verslagen van bijeenkomsten, openbare documenten, evaluatierapport GR2018 en openbare communicatie). De leden van de commissie zullen te allen tijde vertrouwelijkheid borgen en de privacy van alle betrokkenen beschermen. Omwille van privacy zijn de inhoudelijke verslagen van de lijstadviesgesprekken en kandidaat-wethoudersgesprekken uitgesloten van evaluatie.

Rapportage

De VEC schrijft een bondig, helder evaluatierapport en presenteert het rapport op de AAV in het najaar van 2022.

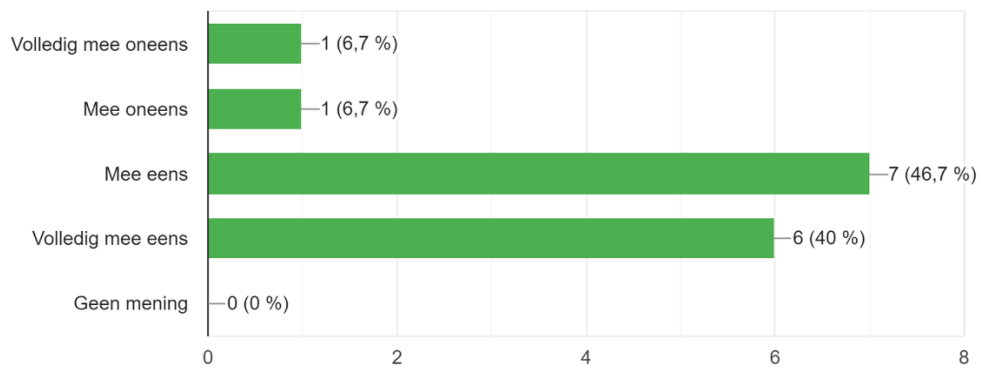
Bijlage 2:

Geïnterviewden:

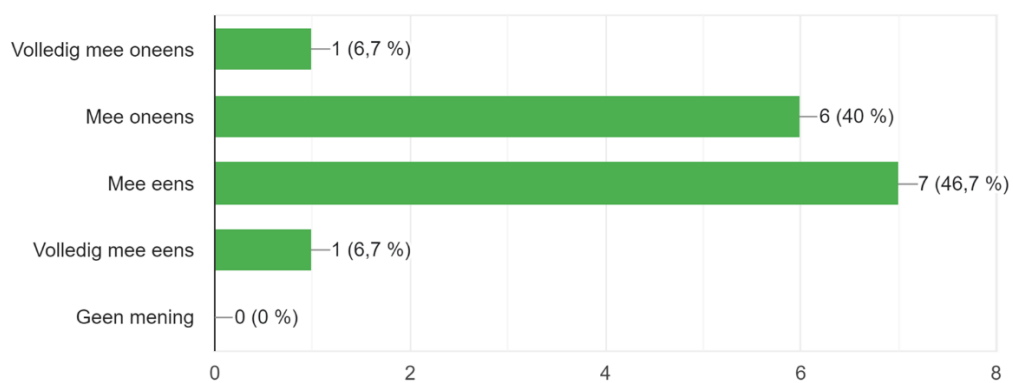
- Mike van der Geld (VPC, LAC, kandidaat-wethouder, lijsttrekker, onderhandelaar)
- René van den Kerkhof (kandidaat-raadslid, campagne team, onderhandelaar)
- Niels van den Aker (campagne team)
- Thijs van Rens (kandidaat-raadslid, campagne team, VPC)
- Mariève Craste (kandidaat-raadslid, campagne team, indiener amendementen verkiezingsprogramma)
- Marieke van Lieshout (LAC, bestuur, campagne team)
- Erlijn Linskens (bestuur, tevens VC)
- Wiarda Panman (VPC)
- Vivian Muller (kandidaat-raadslid, VPC)
- Wim Pelgrim (WAC)
- Daan Peters (kandidaat-raadslid)
- Steven Elders (kandidaat-raadslid)
- Steven Hommersom (kandidaat-raadslid)

Bijlage 3: Enquête

Ik was tevreden met de samenstelling van de top 10 op de lijst van kandidaat-raadsleden
n =15

Ik was tevreden met de diversiteit van de lijst kandidaat-raadsleden
n =15

Als je NIET tevreden was met de diversiteit van de lijst kandidaat-raadsleden, kun je aangeven waarom?

n =7

meer dames

Man-vrouw verhouding

Er waren te weinig mensen met verschillende kenmerken (kleur, achtergrond, woonwijk, opleiding, etc) die zich aangemeld hebben. Dan doel ik op verkiesbare kandidaten.

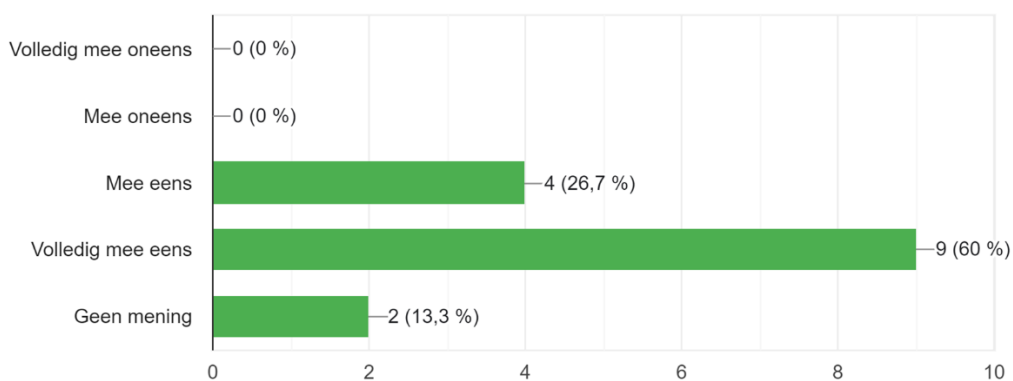
Te weinig vrouwen

Te weinig vrouwen, jongeren, mensen van kleur of praktische scholing.

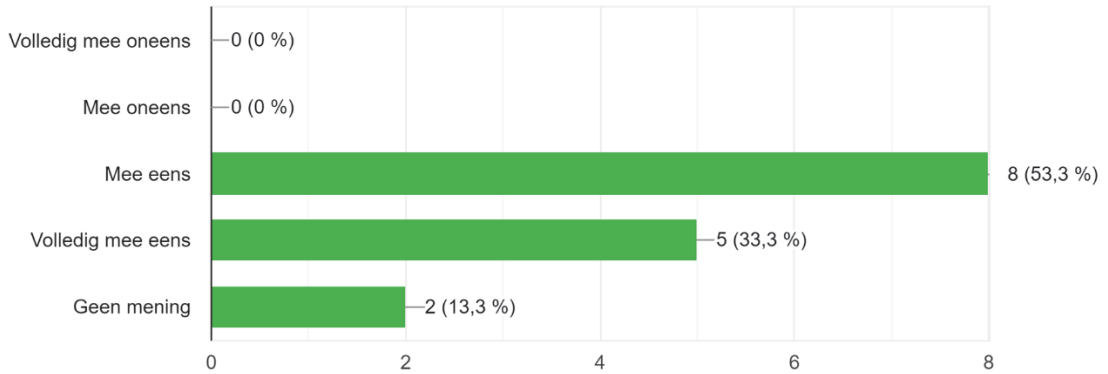
Te weinig mix van nieuw en ervaring

Veel hoogopgeleid en wit.

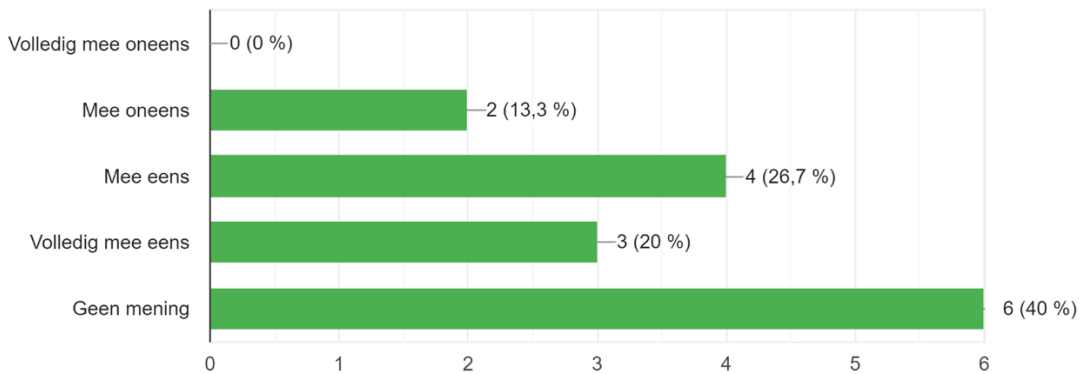
Ik vind dat de kandidaatstellingsprocedure op een eerlijke en transparante manier is gegaan
n =15

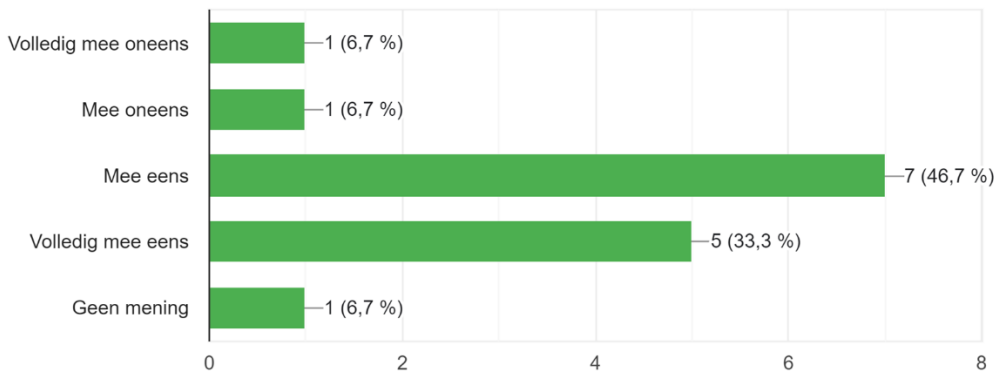
Ik herken mijzelf in de inhoud van het verkiezingsprogramma
n =15

Ik heb het gevoel dat mijn mening is gehoord tijdens de totstandkoming van het verkiezingsprogramma
n =15

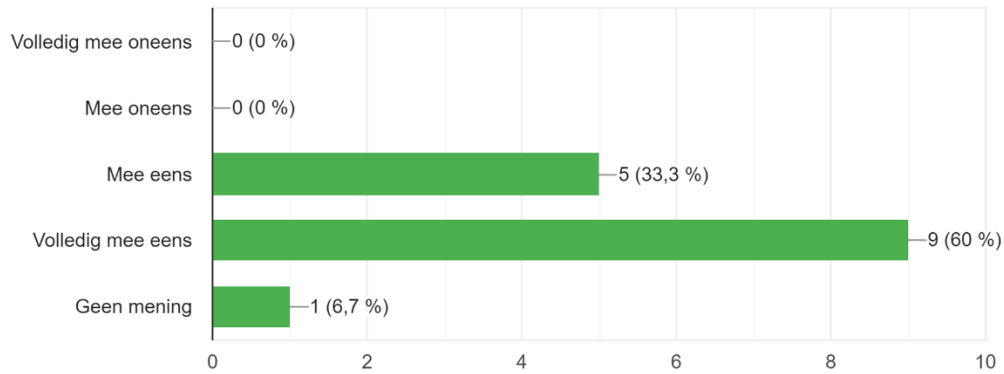

Het verkiezingsprogramma bevatte de juiste thema's om campagne te kunnen voeren
n =15

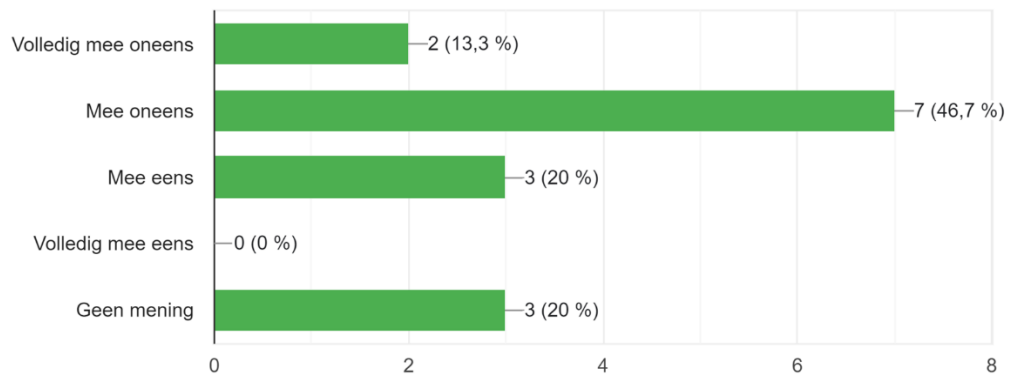
Ik ben goed geïnformeerd over hoe ik bij de campagne betrokken kon zijn

n =15

Ik had meer willen doen in de campagne

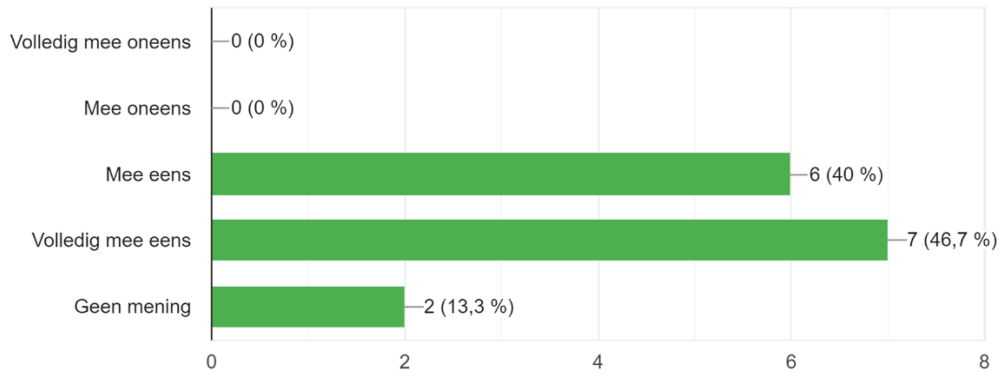
n =15

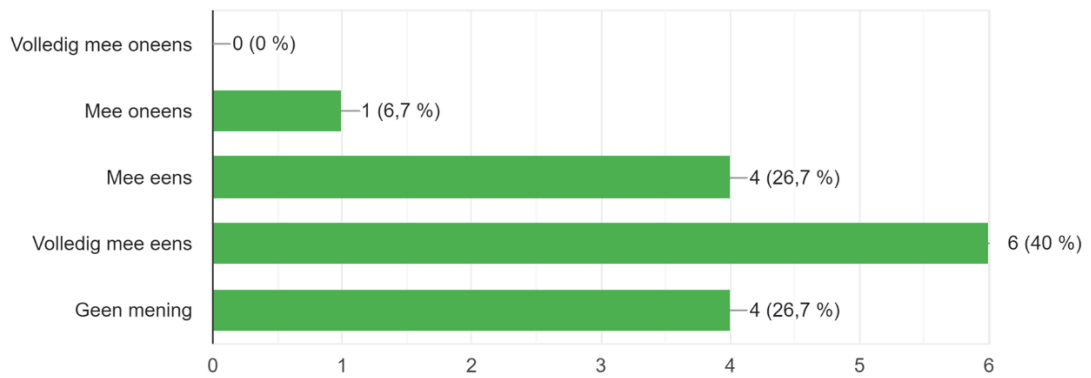
Als je MEER had willen doen in de campagne, kun je aangeven wat?

Debat op straat

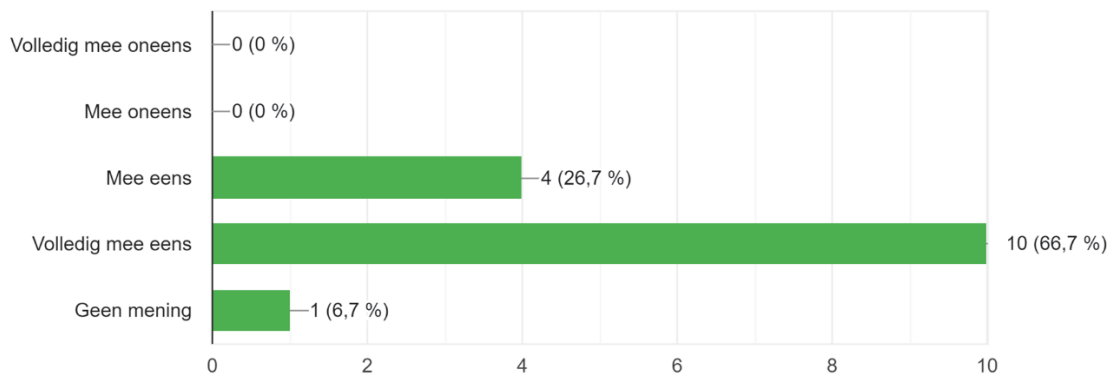
D66 was voldoende zichtbaar in de campagne op social media
n =15

D66 was voldoende zichtbaar in de campagne in de dagbladen/huis-aan-huis kranten
n =15

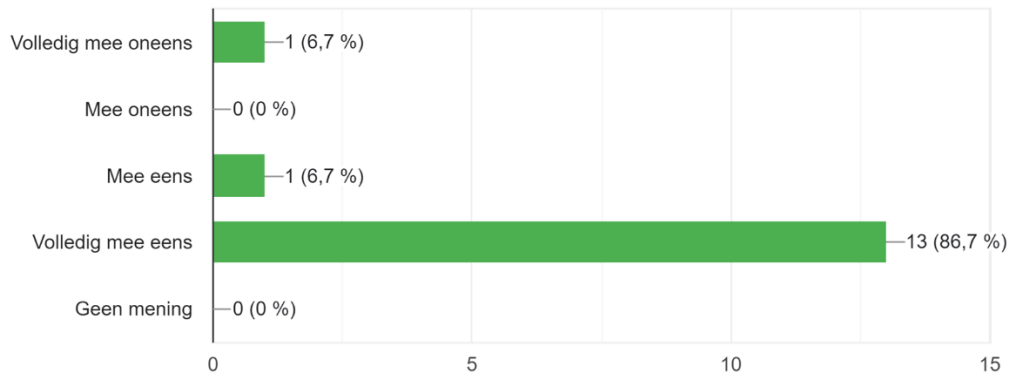

D66 was voldoende zichtbaar in de campagne op straat (flyer-acties/posters in de publieke ruimte)
n =15

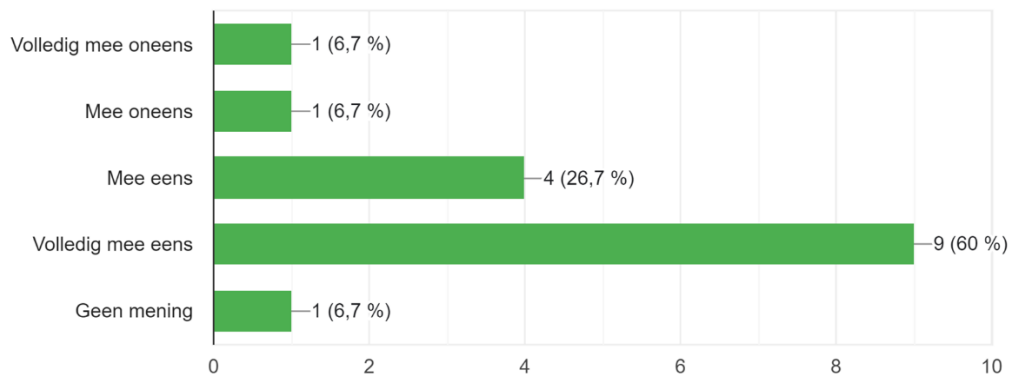
Ik ben tevreden met de verkiezingsuitslag van D66 in 's-Hertogenbosch

n =15

Ik ben voldoende geïnformeerd over de voortgang van de onderhandelingen

n =15

Ik ben tevreden met het bestuursakkoord

n =15

